

Rapport om open accesspublicering hos fem forskningsfinansiärer:

Formas, Forte, Riksbankens Jubileumsfond, Vetenskapsrådet
och Östersjöstiftelsen

April 2017

Inledning

Öppen tillgång (open access) till forskningsresultat har under 2000-talet blivit en alltmer viktig fråga på den forskningspolitiska agendan. Vid konferensen ”Open access to Knowledge in the Sciences and Humanities” som ägde rum i Berlin 2003 formulerades den s.k. Berlindeklarationen (Berlin declaration on Open Access). Den syftar till att underlätta för forskare att publicera forskningsresultat fritt tillgängligt på Internet, föreslår att man utvecklar metoder för kvalitetssäkring av nätbaserad publicering och att open accesspublicering ska vara meriterande vid tilldelning av forskningsmedel och vid anställning.

I regeringens forskningsproposition från 2012 (*Forskning och Innovation 2012/13:30*) fick Vetenskapsrådet i uppdrag att i samråd med Kungl. Biblioteket ta fram nationella riktlinjer för öppen tillgång till forskningsresultat och forskningsdata. I januari 2015 lämnade Vetenskapsrådet sitt förslag till regeringen. I förslaget om nationella riktlinjer skriver Vetenskapsrådet att målbilden är att alla vetenskapliga publikationer och konstnärliga verk som är ett resultat av forskning som är finansierad med offentliga medel, från 2025 ska publiceras omedelbart öppet tillgängligt.

Den föreslagna målbilden finns också med i den senaste forskningspolitiska propositionen *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (2016/17:50). Här skriver man:

”Regeringens målbild är att alla de vetenskapliga publikationer som är resultat av offentligt finansierad forskning bör bli omedelbart öppet tillgängliga direkt då de publiceras. Likaså bör forskningsdata som ligger till grund för vetenskapliga publikationer bli öppet tillgängliga samtidigt som den tillhörande publikationen. En övergång till öppen tillgång till forskningsresultat bör ske successivt för att säkerställa att det sker på ett ansvarsfullt sätt. För vetenskapliga publikationer kan omställningen påbörjas omgående medan det kan krävas vidare utredningar av formerna för öppen tillgång till forskningsdata och vetenskapliga verk. Målbilden är att en omställning till öppen tillgång till forskningsresultat inklusive vetenskapliga publikationer, konstnärliga verk och forskningsdata bör vara genomförd fullt ut senast inom tio år. Inom flera vetenskapliga områden går utvecklingen dock betydligt snabbare än så och regeringen ser positivt på detta. Det är ett gemensamt ansvar för alla aktörer i forskningssystemet, t.ex. lärosäten och forskningsfinansiärer, att verka för att målbilden uppfylls” (sid 107).

Vad betyder open access till vetenskapliga publikationer? Det finns olika modeller för detta benämnda Guld, Grön och Hybrid:

Guld – forskaren publicerar artikeln i en open accesstidskrift vilket innebär att artikeln kan laddas ner gratis vid publiceringstillfället. Ofta tar förlaget för tidskriften ut en publiceringskostnad av författaren.

Grön – (kallas också för parallellpublicering) forskaren publicerar i en traditionell prenumerationsbaserad tidskrift och därefter, publicerar författaren den sakkunniggranskade och redigerade versionen av artikeln i ett digitalt arkiv så snart tidskriften tillåter det.

Hybrid – forskaren publicerar i en traditionell prenumerationsbaserad tidskrift och mot en avgift görs artikeln omedelbart tillgänglig på internet.

En viktig fråga när det gäller nätbaserad publicering är kvalitetssäkringen, något som också togs upp i Berlindeklarationen. I traditionella prenumerationsbaserade tidskrifter görs kvalitetssäkringen genom sakkunniggranskning (peer-review). Numera erbjuder open accesstidskrifter peer-review-granskning precis som prenumerationsbaserade vetenskapliga tidskrifter. DOAJ (Directory of Open Access Journals) är en digital söktjänst som indexerar cirka 10 000 högkvalitativa, öppet tillgängliga och fackgranskade tidskrifter.

Många open accesstidskrifter kräver författaravgifter, så kallade APC:er (Article Processing Charges). I hybridtidskrifter tenderar dessa författaravgifter att vara högre än i open accesstidskrifter. Författaravgifterna skiljer sig också åt mellan olika discipliner, där tidskrifter inom humaniora och samhällsvetenskap ofta ligger på lägre nivåer än STM-tidskrifter (Science/Technology/Medicine) (Björk B-C & D. Solomon, 2014. Schimmer, et.al 2015. J. Tullney, 2016).

Svenska finansiärers krav om open access

Sedan år 2012 finns en grupp bestående av finansiärer och Kungl. Biblioteket som träffas regelbundet och diskuterar frågor kring öppen tillgång till publikationer, nämligen Formas, Forte, Riksbankens Jubileumsfond (RJ), Vetenskapsrådet (VR), Vinnova och Östersjöstiftelsen (ÖS).¹ Kungl. Biblioteket deltar med en representant med ansvar för open accessfrågor. De flesta av finansiärerna i gruppen har sedan ett antal år någon form av open accesspolicy (se bilaga).

Det fanns ett behov av att undersöka hur open accesskraven har tagits emot och hanterats av forskarna. I vilken utsträckning publicerar sig forskarna open access och vilken form av open access föredrar de? Påverkar tidskrifternas embargo tider forskarnas val av tidskrifter? Hur tycker forskarna att avgifter för open accesspublicering ska finansieras? Är det någon skillnad i kostnader för publicering i rena open accesstidskrifter och i hybridtidskrifter? För att få svar på dessa frågor skickade fem finansiärer i gruppen ut en enkät under hösten 2016 till sina respektive finansierade forskare: Formas, Forte, RJ, VR och ÖS.

Enkäten ställdes till projektledaren, men svaret skulle omfatta hela projektet. Den var anonym och frågade inte efter kön, fysisk ålder eller lärosätetstillhörighet. Det var också viktigt att betona för forskarna att enkäten inte var en uppföljning av deras projekt. Självfallet hade vissa frågor kunnat fördjupas som t.ex. kopplingar mellan kön, fysisk ålder, när man tog sin doktorsexamen och publiceringsstrategier. Sådana analyser kan bli aktuella framöver, men det främsta syftet här var att få en uppfattning om vad som sker inom open accesspublicering och kostnader för den.

Enkätsvaren

Alla finansiärer ställde inte exakt samma frågor, vilket delvis berodde på att finansiärerna hade olika syften med enkäten. Flertalet frågor var dock desamma. Finansiärerna valde att skicka enkäten till forskare som fått bidrag 2010–2014. Vissa valde hela perioden, andra valde något eller ett par år. Alla finansiärer utom VR skickade enkäten till samtliga forskare som beviljades

¹ Deltagandet har skiftat över tiden, SSF deltog under några år men gör det inte idag, Vinnova har framför allt kommit att delta i möten från ungefär 2015 och 2016 anslöt sig representanter för Energimyndigheten och Ehrling Perssons stiftelse.

projektbidrag under de valda åren. VR gjorde ett urval som utgick från antalet beviljade bidrag per ämnesområde. Enkäterna spreds vidare mellan olika beredningsgrupper för att få en blandning av ämnen.²

De forskare som svarat på enkäten kommer från olika vetenskapsområden. Det var möjligt att ange flera alternativ i enkäten vilket förklarar varför VR har ett högre antal angivna vetenskapsområden, än inkomna svar. Notera att alla finansiärer inte finansierar forskning inom alla vetenskapsområden. Forte ställde inte frågan om vetenskapsområde varför uppgifter från Forte inte ingår i tabellen nedan. Forte finansierar forskning inom hälsa, arbetsliv och välfärd. En uppskattning är att hälften av Fortes finansiering tillhör det samhällsvetenskapliga området, och hälften till det medicinska området.

Fördelningen mellan vetenskapsområden i den gemensamma enkäten domineras numerärt av HS-området, vilket beror på att RJ i stort sett omfattar endast detta vetenskapsområde och vidare, har skickat ut flest enkäter. Även ÖS domineras av humaniora och samhällsvetenskap medan VR och Formas har sin största andel forskare inom naturvetenskap (Formas inkluderar lantbruksvetenskap). I fallande skala följer svaren på enkäten från forskare med projekt inom medicin och hälsovetenskap, tvärvetenskap, samhällsvetenskap, teknikvetenskap och slutligen utbildningsvetenskap, sist nämnda särredovisas endast av ÖS.

Nedan redovisas enkätsvaren var och en för sig. Svarsfrekvensen varierade mellan finansiärerna på mellan 50 och 80 procent.

Vetenskapsområde	Formas	VR	RJ*	ÖS	Totalt per vetenskapsområde	Procentuell fördelning
HS/Utbildningsvetenskap	16	33	111	35	195	46%
Naturvetenskap (inkl. lantbruksvetenskap)	68	67		2	137	32%
Medicin och hälsovetenskap	7	44	6		57	13%
Teknikvetenskap	19	12			31	7%
Tvärvetenskap			4	2	6	1%
Summa	110	156	121	39	426	100%
Antal utsända enkäter/svar	176/89	200/136	214/117	41/32		

² Formas skickade enkäten till samtliga forskare som beviljades projektbidrag i den öppna utlysningen 2012. Forte skickade enkäten till samtliga forskare som beviljades projektbidrag 2012 och 2013. RJ och ÖS skickade enkäten till samtliga forskare som fått bidrag åren 2010-2014. VR skickade enkäten till forskare som erhållit projektbidrag 2012 och 2013. Till forskare inom humaniora och samhällsvetenskap skickades 30, medicin och hälsa 60, naturvetenskap och teknikvetenskap 100 och utbildningsvetenskap 10. Utbildningsvetenskap hade inte en egen rad i enkäten utan stod på samma rad som samhällsvetenskap.

1. När tog du din doktorsexamen?*

TVå tredjedelar av de tillfrågade är forskare som fick sin doktorsexamen för mer än tio år sedan. Cirka en tredjedel av forskarna har disputerat mellan sex till tio år sedan och sex procent tog sin doktorsexamen för ett till fem år sedan (Diagram 1).

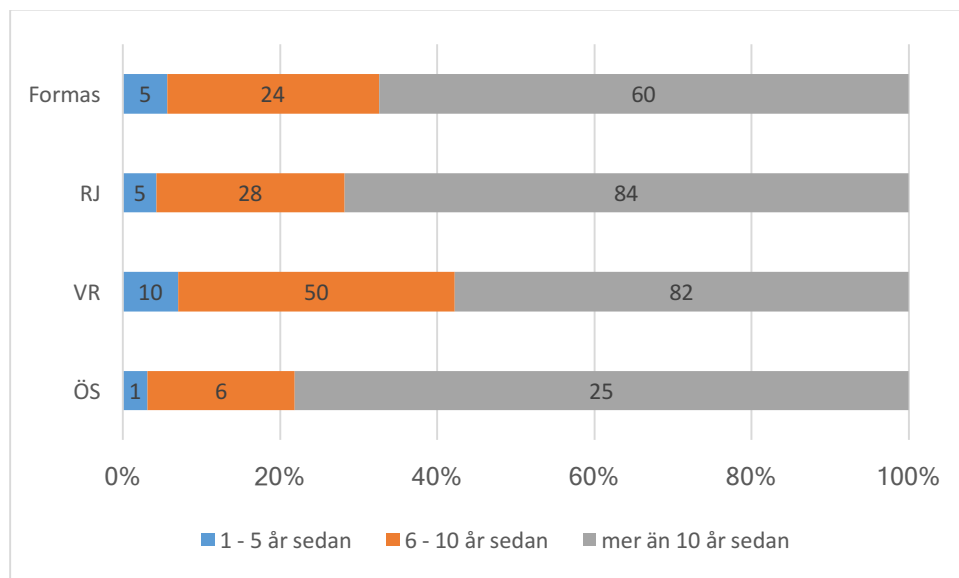

Diagram 1. År sedan doktorsexamen.

*Forte ställde inte denna fråga

2. Hur många publikationer totalt har ditt projekt genererat?

Det är framför allt forskare med bidrag från Forte och VR som har rapporterat fler än tio publikationer. Majoriteten forskare med bidrag från Formas, RJ och ÖS rapporterar att de har publicerat mellan en och tio publikationer. Skillnaden förklaras sannolikt av att olika vetenskapsområden har olika publiceringstraditioner.

	Formas	Forte	RJ	VR	ÖS
1 - 10 publikationer	66	52	73	72	23
Fler än 10 publikationer	9	34	4	70	5

3. Om projektet har genererat forskningsresultat som publicerats open access, hur publicerades dessa?

TVå tredjedelar av forskarna publicerar antingen i open accesstidskrifter, där artiklarna blir direkt öppet tillgängliga, eller i prenumerationsbaserade tidskrifter mot en författaravgift (hybridtidskrifter). Fördelningen mellan dessa båda publiceringsformer är rätt jämn. Cirka var femte forskare publicerar i prenumerationsbaserade tidskrifter som tillåter parallellpublicering i ett öppet arkiv (Diagram 1). Sådana tidskrifter tillämpar embargo-tider (perioden mellan

ursprunglig publicering och open accesspublicering). Längden på embargotiden varierar mellan tidskrifterna.

Det är en jämförelsevis högre andel forskare finansierade av Forte och ÖS som publicerar sig i open accesstidskrifter. Forskare finansierade av Formas och VR parallellpublicerar sig i något högre utsträckning jämfört med de andra forskningsfinansiärerna. Formas, VR och Forte visar en högre andel forskare som publicerar sig i hybrid-tidskrifter, jämfört med de andra finansiärerna. Ser man till forskarnas publiceringsmönster för respektive forskningsfinansiär ser man att det är en relativt stor andel forskare finansierade av RJ och ÖS som publicerar sig i monografier eller antologier, 22 respektive 30 procent. Dessa finansiärer stöder främst forskning inom HS-området där denna typ av publicering är vanlig. (Diagram 2).

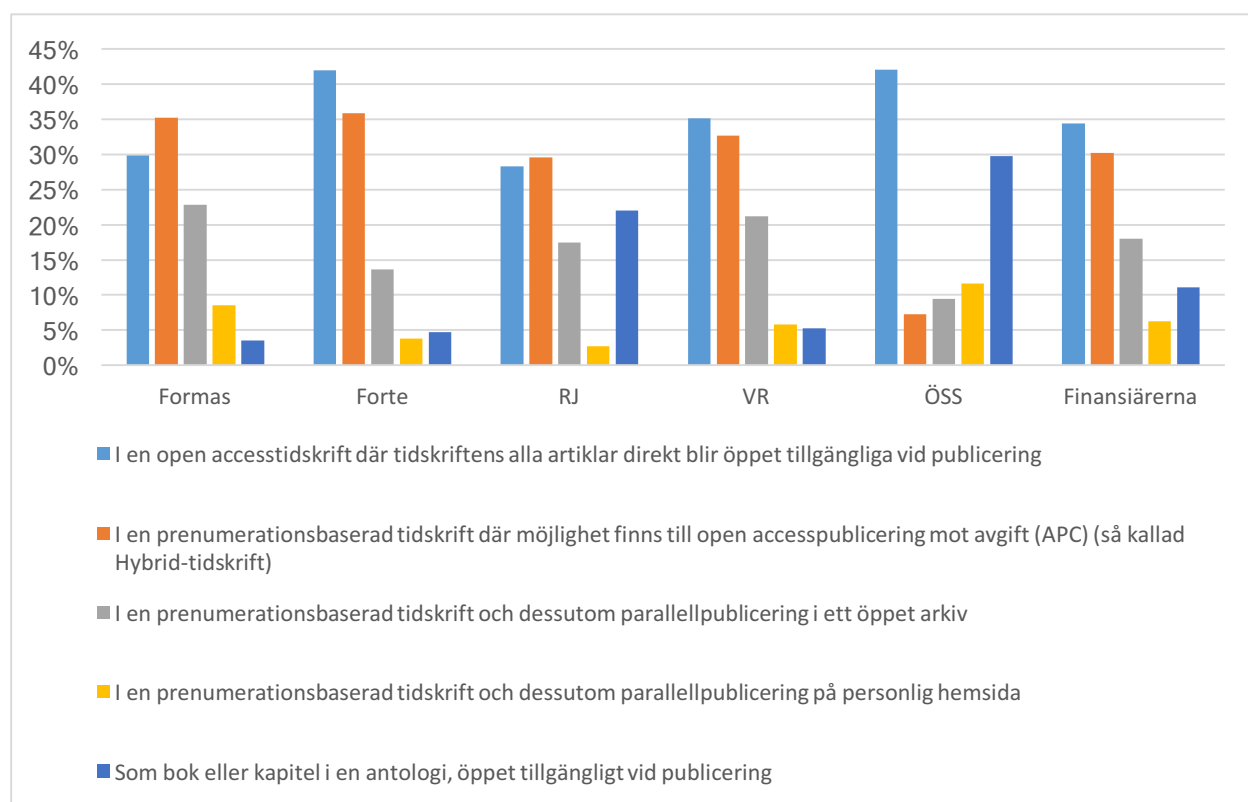

Diagram 2. Fördelningen av open accesspublikationer

4. Hur mycket betalade projektet i genomsnitt per artikel för publicering i följande kategorier? Ange ungefärligt belopp i svenska kronor.

Svaret skulle anges som ett genomsnitt per publicering. Svaren visar att kostnaderna för publicering av en artikel i en open accesstidskrift ligger på mellan 3 000 kronor och 32 000 kronor, men också att det i flera fall inte funnits några kostnader alls. För publicering av en artikel i en hybrid-tidskrift är kostnaderna något högre. Här visar svaren att kostnaderna ligger mellan 7 000 kronor och 40 000 kronor. Med utgångspunkt i svaren på frågorna om kostnader för publicering av kapitel i antologier och av monografier, så drar vi slutsatsen att det ofta inte kostar något extra, utöver tryckkostnaden, att göra publikationer av detta slag öppet tillgängliga.

Enkätsvaren om publiceringskostnader stämmer överens med svaren från andra undersökningar, vilka bland annat konstaterar att publicering i hybridtidskrifter kostar mer än publicering i open accesstidskrifter (B-C, Björk & D. Solomon, 2014).

På frågan varför man inte har publicerat open access anges främst:

- Förlagen erbjöd inga alternativ som uppfyllde finansiärens krav.
- Projektet har ännu inte publicerat resultat.
- Medel för open accesspublicering saknades.

Flera forskare angav att de föredrar att publicera i prestigefyllda tidskrifter och/eller att forskaren ifråga är skeptisk till kvaliteten hos open accesstidskrifter. Detta går emot forskningsfinansiärernas open accesspolicy, dvs. den som väljer att publicera i en prenumerationsbaserad tidskrift måste genom att antingen betala förlaget för en hybridpublicering eller parallellpublicering, göra artikeln öppet tillgänglig (open access). Många forskare inom HS-området publicerar sig i antologier och böcker, och omfattas inte av open accesskraven.

5. Hur finansierades avgifter för open accesspublicering?

Majoriteten av forskarna har finansierat avgifter för open accesspublicering med medel från respektive forskningsfinansiär. Jämförelsevis är det fler forskare finansierade av VR som uppger att de fått medel från andra forskningsfinansiärer för open accesspublicering.

	Formas	Forte	RJ	VR	ÖS	Totalt	Andel
Finansiering från respektive forskningsfinansiär	29	54	37	75	6	201	61%
Medel från annan forskningsfinansiär	4	15	5	33	0	57	17%
Medel från lärosäten	7	8	4	18	4	41	12%
Annat	11	9	3	6	4	33	10%
Totalt	51	86	49	132	14	332	100%

6. Om du parallellpublicerade, var placerade du kopian?*

Majoriteten av forskarna använder lärosätens öppna arkiv när de parallellpublicerar. Cirka en tredjedel av forskarna använder projektets eller institutionens hemsida.

	Formas	Forte	RJ	VR	ÖS	Totalt	Andel
På projektets eller institutionens hemsida	14	13	20	16	2	65	27%
Lärosätens öppna arkiv (t.ex. Diva)	29	37	18	41	13	138	58%
Ämnesarkiv (t.ex. Arxiv, SSOPEN ACCESSR, PMC)	6	4	6	19	1	36	15%

*Flervalsfråga

7. Om du parallellpublicerade, hur lång var tidskriftens embargo?

En tredjedel publicerar sig i tidskrifter som inte har någon embargo och en tredjedel publicerar sig i tidskrifter som har embargo längre än tolv månader. En fjärdedel av forskarna publicerar sig i tidskrifter som har mellan 6–12 månaders embargo (Diagram 3)

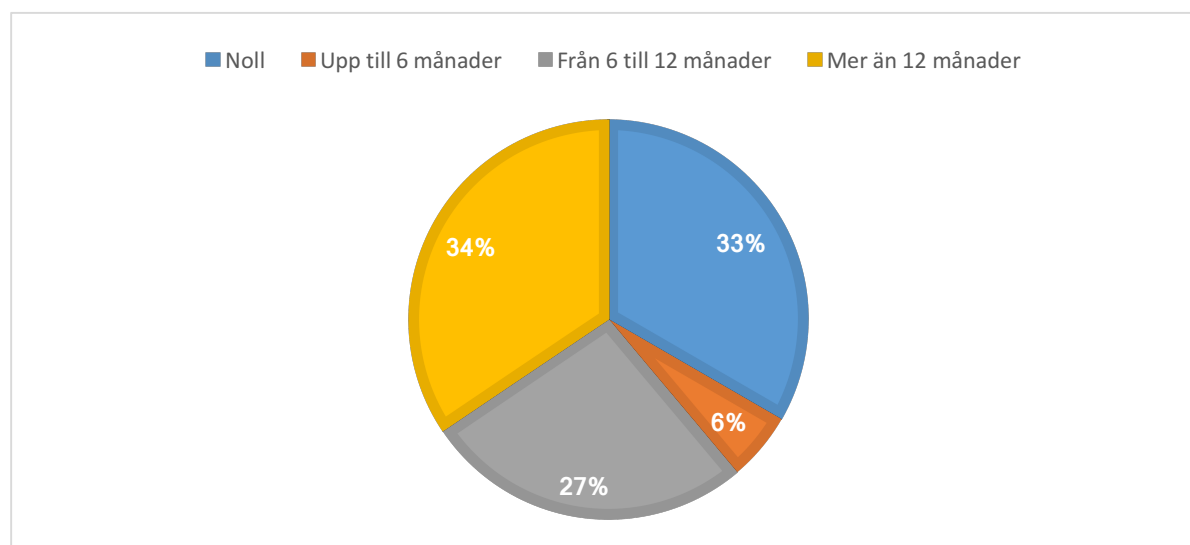

Diagram 3. Embargotider

8. Påverkar tidskrifternas embargotider ditt val av var du publicerar?

Många besvarade inte denna fråga men av de som gjorde det svarade en majoritet av dem att embargotiderna inte påverkade deras val av publikation.

	Formas	RJ	VR	ÖS	Totalt	Andel
Ja	16	10	33	8	67	14%
Nej	46	51	78	19	194	42%
Inte svarat	114	56	25	5	202	44%
Totalt	176	117	136	32	463	100%

9. Om du behövde hjälp med open accesspublicering, vart vände du dig?

En majoritet svarade att de inte behövde någon hjälp. De som behövde hjälp hade i första hand erhållit den från biblioteket. Några få svarade att de fått hjälp från sin institution.

10. Hur tycker du att avgifter för open accesspublicering ska finansieras?

Drygt hälften anser att avgifter för open accesspublicering ska finansieras som en del av forskningsbidraget. Cirka var femte anser att man bör få särskilda medel från finansiärer, och något färre anser att man ska kunna söka särskilda medel från det egna lärosätet.

Här fanns det möjligt att ge egna synpunkter och några menade att förlagen skulle ge vouchers till lärosätena som betalningsmedel. Andra menade att det inte skulle finnas några författaravgifter för open accesspublicering.

	Formas	Forte	RJ	VR	ÖS	Totalt	Andel
Som en del av forskningsbidraget	53	72	77	55	17	274	57%
Särskilda medel från finansiärer	22	11	14	38	4	89	19%
Söka särskilda medel av lärosätet	12	29	-	22	2	65	14%
Annat	-	5	15	24	6	50	10%
Totalt	87	117	106	139	29	478	100%

11. Har projektets forskningsdata publicerats open access?

Forskningsfinansiärerna har inga krav på öppen tillgång till forskningsdata, undantaget Formas som har krav för miljö- och klimatdata. Tre av forskningsfinansiärerna ställde dock frågor om öppen tillgång till forskningsdata: Formas, VR och RJ. Drygt hälften hos var och en av dem svarade att de inte gjort forskningsdata öppet tillgänglig. Skälet till det är dels att det inte finns krav på det hos finansiärerna, men flera av dem svarade att osäkra rutiner för lagring av data och

osäkerhet kring hur det ska gå till gjorde att man inte publicerade projektets forskningsdata öppet tillgängligt.

Svaren stämmer med vad Christer Lagvik (2017) skriver i sin rapport att ”Formellt ligger ansvaret för bevarande av forskningsdata på lärosätena, men där saknas ofta samlade riktlinjer och en teknisk infrastruktur för att tillgodose bevarande och tillgängliggörande” (sid. 21).

	Formas	VR	RJ
Ja	35	64	28
Nej	46	71	34

12. Hur tycker du att forskningsfinansiärer, lärosäten och andra aktörer kan verka för att open accesspublicering ska räknas som meritering i den akademiska karriären?

Svaren på denna fråga fördelar sig relativt jämnt mellan de forskare som är skeptiska till att open accesspublicering ska vara meriterande, och de som menar att open accesspublicering ska belönas.

De som är skeptiska till open accesspublicering menar att det är kvalitén på forskningen som ska ligga till grund för meriteringen, inte hur forskningsresultaten publiceras. I anknytning till detta menar många att det finns en risk för att forskarna hamnar i kläm mellan kraven på att publicera öppet tillgängligt och de krav som finns inom akademins meriteringssystem (som i dagsläget premierar publicering i tidskrifter med hög s.k. impact factor). Dessutom framfördes oro över att ansvaret för förändring av nuvarande system kan komma att läggas på enskilda forskare. Det finns också farhågor om att kraven på open accesspublicering kan leda till att forskare publicerar sig i tidskrifter med tveksam kvalitet och att publiceringsavgifter drabbar forskare som inte har medel att betala för open accesspublicering. En förutsättning för att open accesspublicering överhuvudtaget ska kunna vara möjlig, menar några, är såväl en bättre kontroll av publiceringskanalerna i allmänhet, som en bättre granskning av artiklar som publiceras i open accesstidskrifter.

De som är positiva har ett antal konkreta förslag på hur open accesspublicering kan belönas i meriteringssystemet. Exempelvis föreslås att det ska vara obligatoriskt att uppge andelen open accesspubliceringar i ansökningarna till finansiärerna och att open accesspubliceringar ska ge högre poäng i det akademiska bedömningssystemet. Det finns också ett antal idéer om hur detta ska kunna organiseras och av vem/vilka. Till exempel anges att finansiärerna ska ta en mer framträdande roll och tillgängliggöra extra medel för open accesspublicering. Det finns också förslag på att finansiärerna bör informera bättre och dessutom både reglera och sanktionera open accesspublicering. Till exempel genom att vid utlysningar ange att open accesspublicering är meriterande, alternativt att det är ett krav för att överhuvudtaget få söka finansiering. Dessutom finns förslag på att finansiärerna inför sanktioner som t.ex. om forskaren inte har publicerat open access ska man inte kunna söka nya medel inom tre år. Ett annat alternativ är att finansiärerna själva ansvarar för obligatorisk publicering av alla finansierade projekt. Antingen genom att använda sina hemsidor som öppet arkiv eller ha egna avtal med open accessförlag. Andra svar

betonar institutionernas och lärosätenas ansvar att avsätta medel för open accesspublicering och att ställa tydligare krav på forskarna.

En generell åsikt som grund för att open accesspublicering ska kunna vara meriterande, utgår från behovet att meriterings- och bedömningssystemet, i högre grad än vad som är fallet idag, värderar samverkan ("tredje uppgiften") och att open accesspublicering därvid kan användas som exempel på detta.

Sammanfattning

Syftet med enkäten är att få en uppfattning om open accesspubliceringen hos forskare finansierade av några betydande svenska forskningsfinansierare. De flesta forskare som svarat på enkäten ställer sig positiva till open accesspublicering. Många tycker att open accesspublicering är bra utifrån ett samhällsperspektiv eftersom forskningsresultaten får bättre spridning i samhället och kan medverka till ökad samverkan. Andra visar på problem med meritering och finansiering eftersom det bygger på att man publicerar sig i tidskrifter med hög "impact factor" och sådana tidskrifter är oftast inte rena open accesstidskrifter.

Två tredjedelar av forskarna svarar att de publicerar sig i open accesstidskrifter eller i hybridtidskrifter, där publicering i open accesstidskrifter är något större än publicering i hybridtidskrifter. Ungefär var femte forskare väljer att parallellpublicera. Denna typ av publicering är beroende av tidskrifternas embargotider. De flesta tidskrifter har embargotider om 12 månader eller längre, vilket avspeglar sig i svaren. Ungefär en tredjedel av forskarna publicerar sig i tidskrifter som har embargotider som är längre än 12 månader. Forskare finansierade av Formas och VR parallellpublicerar sig i något högre utsträckning jämfört med de andra forskningsfinansierarna.

När det gäller frågan om kostnader för open accesspublicering så varierar den inom både open accesstidskrifter och hybridtidskrifter. Enkäten visar att publicering i hybridtidskrifter är något dyrare än i open accesstidskrifter. Frågan om publiceringskostnader är viktig eftersom forskningssystemet kan komma att behöva betala två gånger för samma publikation, dels via prenumerationsavgifterna, dels via kostnader för hybridpublicering.

Ett resultat som enkäten har genererat är att ett flertal forskare uppfattar det som att de publicerar open access när de delar artiklar på plattformar som t.ex. ResearchGate.net eller Academia.edu. Denna typ av sociala plattformar kräver medlemskap och används mest flitigt inom humaniora och samhällsvetenskap. Detta ger en signal till finansierarna att instruktionerna till forskarna behöver förtydligas vad gäller vad som avses med open access.

Referenser

Björk B-C, Solomon D. Developing an effective market for open access article processing charges. Wellcome Trust. 2014. <https://wellcome.ac.uk/sites/default/files/developing-effective-market-for-open-access-article-processing-charges-mar14.pdf>

C. Lagvik. 2016. *Uppföljning av Riksbankens Jubileumsfonds riktlinjer för öppen tillgång* (RJ rapporterar 2017:1).

Schimmer R, Geschuhn KK, Vogler A. Disrupting the Subscription Journals' Business Model for the Necessary Large-Scale Transformation to Open Access. 2015. <http://dx.doi.org/10.17617/1.3>

Jahn N, Tullney M. A study of institutional spending on open access publication fees in Germany. PeerJ. 2016;4:e2323. doi:10.7717/peerj.2323

Wellcome Trust. <https://wellcome.ac.uk/sites/default/files/developing-effective-market-for-open-access-article-processing-charges-mar14.pdf>

Bilaga

De fem finansiärernas open access policy för publikationer.

Formas

De forskare som får finansiering från Formas ska garantera att deras forskningsresultat finns tillgängliga via Open Access inom sex månader från publiceringen. Forskare kan antingen publicera i tidskrifter som utnyttjar Open Access eller i tidskrifter som arkiverar publicerade artiklar i stora offentliga databaser. Open Access-reglerna gäller enbart vetenskapligt bedömda texter i tidskrifter och konferensrapporter, inte monografier och bokkapitel. Finansiering för publiceringskostnader i tidskrifter som utnyttjar Open Access kan inkluderas som en direkt kostnad i ansökningar för forskningsprojekt.

Forte

Alla sakkunnigbedömda konferens- och tidskriftspublikationer som resulterar från forskning som helt eller delvis finansierats av Forte ska publiceras som Open Access.

- Forskare som får beslut om forskningsmedel från Forte ska publicera sina artiklar med fri tillgång för alla (open access) med högst sex månaders fördröjning. Antingen genom att arkivera en version av en redan publicerad artikel i ett öppet sökbart arkiv och då med högst sex månaders embargo, eller omedelbart öppet tillgänglig i en tidskrift som tillämpar OA (ren OA eller hybrid). Information till forskare ska ges i samband med utlysningen och gälla alla former av forskningsanslag som beviljas.
- Alla beviljade projektbidrag i den årliga öppna utlysningen ges ett generellt bidrag om 30 000 kronor för open accesspublicering.
- För tidskrifter som söker publiceringsbidrag från Forte kan endast de som tillåter högst sex månaders tidsfördröjning för arkivering av en version av den publicerade artikeln i ett öppet sökbart arkiv, och/eller övergår till ren open accesspublicering komma ifråga för publiceringsbidrag.

Riksbankens Jubileumsfond

För forskare med anslag från och med 2010 gäller att de ska publicera sina vetenskapligt bedömda texter i tidskrifter och i konferenspublikationer så att de blir öppet tillgängliga på internet. När det gäller monografier och bokkapitel vill RJ uppmana och uppmuntra forskarna att publicera även dessa öppet tillgängliga på internet.

Storleken på bidraget till publicering med open access är 50 000 kronor för alla anslag som är upp till 3-åriga och finansierar högst en 75-procentig anställning. För större projekt beräknas bidragets storlek proportionellt mot arbetstidsvolymen för de forskare som RJ finansierar. För program gäller att kostnader för open access-publicering ska ingå i programmets sökta budget. Det går att ansöka om stöd till publicering med open access även efter att slutredovisningen är gjord.

- Om forskaren väljer att parallellpublicera ska artikeln deponeras i ett öppet arkiv omedelbart efter publicering i tidskriften. Artikeln ska sedan göras fritt tillgänglig så fort som möjligt eller senast inom sex månader.

- Om förlaget inte tillåter parallellpublicering eller har en tidsgräns för open access-publicering som sträcker sig utöver 6 månader ska forskaren be förläggaren om ett open access-tillägg till förlagets avtal eller välja en annan tidskrift. (För modellbrev och modelltillägg till avtalet, använd exempelvis KB:s modeller som utgångspunkt.)
- Om inte detta lyckas, ska forskaren be RJ om ett undantag från regeln om open access, med redovisning av gjorda försök.
- Om forskaren väljer att publicera i en open access-tidskrift bör artikeln också läggas ut i lärosätets öppna arkiv.
- Vid den ekonomiska och vetenskapliga slutredovisningen ska anges om, och i sådant fall vilka, publikationer som publicerats med open access. Har forskaren inte publicerat open access ska detta särskilt motiveras.

Vetenskapsrådet

De forskare som beviljas stöd från Vetenskapsrådet måste sedan 2010 antingen publicera resultaten i webbaserade tidskrifter som tillämpar open access, eller, efter publicering i en traditionell tidskrift, deponera materialet vid publiceringstillfället i ett öppet sökbar databas. Vetenskapsrådet accepterar även så kallad hybridpublicering. Artiklarna ska göras öppet tillgängliga inom sex månader. För forskare som har bidrag inom utbildningsvetenskap (U) eller humaniora och samhälle (HS) gäller tillgängliggörande inom tolv månader.

Från och med 2015 accepterar Vetenskapsrådet endast artiklar som är publicerade open access i underlaget för rapportering av forskning som myndigheten finansierar.

De forskare som betalar en så kallad författaravgift (APC) för att publicera en artikel ska från och med 2017 publicera med en CC-BY- licens. Den möjliggör återanvändning och ny användning av det underlag som forskningsresultaten baseras på, samt även för så kallad text and data-mining.

Open access-reglerna gäller ännu så länge enbart vetenskapligt granskade texter i tidskrifter och konferensrapporter, inte monografier och bokkapitel, men Vetenskapsrådet har planer på att utvidga kravet om open access-publicering så att även böcker omfattas.

Vetenskapsrådet uppmanar sökande att inkludera kostnader för publicering i varje ansökan om forskningsbidrag.

Östersjöstiftelsen

För de forskare som får anslag från Östersjöstiftelsen gäller att om de ska publicera sina vetenskapligt bedömda texter i tidskrifter och i konferenspublikationer så måste dessa bli fritt tillgängliga på internet. Regeln trädde ikraft den första januari 2011. Tidigare beviljade projekt omfattas inte av detta krav, även om Östersjöstiftelsen gärna ser att alla publicerar open access.

Det finns framför allt två sätt att publicera open access. Antingen kan forskare publicera direkt i en open access tidskrift på nätet där publikationen omedelbart blir fritt tillgänglig eller så kan forskare använda sig av så kallad parallell publicering. Forskaren publicerar då sin artikel som vanligt i en vetenskaplig tidskrift, men har i avtalet med tidskriften tillstånd att samtidigt eller senast inom sex månader arkivera artikeln i ett öppet arkiv, där den är fritt tillgänglig på nätet. Den arkiverade versionen ska utgöra det för publicering slutgranskade och godkända manuskriptet.

De allra flesta svenska lärosäten har i dag ett öppet arkiv. Södertörns högskola har sin publikationsdatabas i DIVA-systemet, som även möjliggör arkivering. De publikationer som registreras i lärosätets öppna arkiv kommer också att bli tillgängliga via den nationella söktjänsten SwePub.

Open access-reglerna gäller ännu så länge enbart vetenskapligt granskade texter i tidskrifter och konferensrapporter, inte monografier och bokkapitel. När det gäller monografier och bokkapitel vill Östersjöstiftelsen uppmuntra forskarna att publicera även dessa fritt tillgängligt på internet.

Östersjöstiftelsen finansierar kostnader för open-accesspublicering med ett schablonbidrag om 30 000 SEK per projekt som läggs till projektets budget.